

личностным индивидуальным особенностям. Реализация такой методической системы должна осуществляться в условиях комплексного педагогического воздействия путем целесообразного формирования учебного материала по физике и специально организованной учебной деятельности курсантов и студентов.

Ключевые слова: морская образовательная отрасль, особенности обучения физике в высших морских учебных заведениях, методическая система обучения физике морских специалистов.

Cherniavsky V.V.

FEATURES FUNDAMENTAL PREPARATION PHYSICS OF THE FUTURE PROFESSIONALS MARITIME INDUSTRY

The article features of learning physics in maritime higher education due to the specificity of the maritime education industry. Proposed conceptual framework of the methodical system of learning physics marine specialists, namely: solidity, theoretical and methodological unity of elements, integration with special disciplines, adaptability to individual personal characteristics. the implementation of such a methodical system should be carried out in integrated pedagogical impact through appropriate formation of teaching material for physics and specifically organized educational activity and cadets and students.

Key words: marine education industry, peculiarities of teaching physics in higher maritime education methodical teaching physics marine specialists.

УДК 378.22:78: [008]

Шевченко О.М.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В КООРДИНАТАХ КРЕАТИВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

У статті проведений аналіз сутності професійної культури майбутнього музиканта-педагога та розглянуті її основні домінуючі компоненти в процесі фахової підготовки студентів.

Ключові слова: професійна культура, професійна підготовка, професійна поведінка.

В умовах входження України до Європейського освітнього простору та переходу до парадигми неперервної професійної освіти і особистісно орієнтованого виховання та навчання зростають вимоги до рівня професійної підготовки вчителя, його особистісних якостей, загальної культури. У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті наголошується на необхідності формування особистості вчителя відповідно до потреб сучасної практики, динамічних змін, що відбуваються в країні та світі.

Сьогодні не викликає сумніву той факт, що компетентність, професіоналізм учителя в поєднанні з його творчою індивідуальністю значною мірою підвищують рівень освіченості, особистісного й культурного розвитку учня. Взаємовплив трьох макросистем: особистість – культура – суспільство зумовлює відповідність освіти сучасному рівню розвитку суспільства та культури. Таким чином, окреслюється методологія сучасної філософії освіти, орієнтована на підготовку нового покоління фахівців – становлення гуманітарного типу особистості як творчого суб'єкта культури.

Отже, вища педагогічна школа покликана підготувати майбутнього вчителя до активного інноваційного контакту зі світом загалом і своїми майбутніми учнями, зокрема. Відтак особливо значущим стає посилення ролі професійних мотивів самоосвіти та самовиховання студентів. Фундаментальні та гуманітарні тенденції розбудови оновленої музично-педагогічної освіти отримають продуктивну реалізацію за умови застосування в системі професійної підготовки музикантів-педагогів культурологічного підходу, який спрямований на педагогічне забезпечення процесів передачі загальнокультурного досвіду та

зумовлює необхідність посилення уваги до формування самобутнього культурного світу кожного студента, його творчого “Я”, цілісної гуманної особистості. Поняття культури входить до системи професійно-значущих якостей особистості й дає підстави говорити про професійну культуру майбутнього вчителя музики.

Наукові передумови вивчення зазначеної проблеми містяться у працях М. Бахтіна, В. Біблера, М. Кагана, В. Матусевича, Г. Сковороди, О. Фонарьова, у ґрунтовних досягненнях психологів у галузі дослідження проблем активності особистості, її свободи, творчості, самодіяльності, тобто виявів суб'єктності людини (Д. Леонт'єв, А. Маркова, А. Маслоу, А. Орлов); осмислення феномена особистості, індивідуальності, свідомості та самосвідомості (Б. Анан'єв, В. Мерлін, К. Платонов, С. Рубінштейн).

У сучасних науково-педагогічних дослідженнях зміст професійної культури вчителя розглядається як сукупність спеціальних теоретичних знань і практичних умінь, що характеризує особистість вчителя з позицій цілісного професійного розвитку (О. Барабанщиков, Є. Бондаревська, В. Буряк, І. Зязюн, І. Ісаєв, О. Киричук, Л. Кондрашова, Д. Ніколенко, Н. Ничкало, В. Паламарчук, В. Радул, О. Рудницька, О. Савченко, С. Сисоєва, М. Шкіль та ін.)

Значна кількість наукових праць присвячена проблемі формування професійної культури при вивченні мистецьких дисциплін, зокрема музики, що передбачає: розвиток особистості (О. Апраксіна, Б. Асаф'єв, Н. Ветлугіна, Л. Гродзенська, Д. Кабалевський, В. Шацька); професійну підготовку (Л. Арчажнікова, В. Муцмахер, О. Олексюк, Г. Падалка, Г. Ципін); педагогічну майстерність (Н. Белова, Р. Кузьменко, І. Мостова); сформованість музичної культури (О. Гордійчук, Н. Гузін, Я. Радзицька, Г. Рязанова, А. Сохор, Р. Тельчарова, Л. Хлебнікова, Г. Шостаков) та ін.

У дослідженнях Л. Белікової, Т. Глової, В. Демчук, Л. Кондрашової, А. Мудрика, Є. Нікітіної, Л. Новикової, Г. Овчаренко, С. Савченка, М. Соловей, В. Чупрасової та ін. розкривається роль позанавчальної діяльності в процесі формування культури майбутнього вчителя, а музичне мистецтво визначається одним із основних чинників соціалізації.

Аналіз наукових праць показав, що сучасними вченими нагромаджений великий теоретичний і практичний досвід формування культури майбутнього вчителя в навчально-виховному процесі педагогічного вищого навчального закладу, проте проблема формування професійної культури майбутнього вчителя музики в позанавчальній діяльності не отримала достатнього теоретичного обґрунтування.

Необхідно зазначити, що в сучасному суспільстві, зокрема у вищій педагогічній освіті, існують протиріччя, які гальмують процес формування професійної культури майбутнього вчителя музики, а саме:

- між традиційною професійною підготовкою музикантів-педагогів і сучасними вимогами до випускників музично-педагогічних навчальних закладів як представників та провідників культури;
- між високим рівнем професійної й виконавської готовності майбутнього музиканта-педагога та його недостатнім загальнокультурним рівнем;
- між культуротрансляючим потенціалом професійної музично-педагогічної діяльності та невмінням випускників музичних училищ реалізувати його на практиці;
- між необхідністю формування загальної культури майбутнього музиканта-педагога та відсутністю відповідних програм, методик і рекомендацій щодо розвитку його загальної й фахової культури у процесі професійної музичної підготовки.

Не викликає сумніву, що розв'язання зазначених протиріч уможливить підвищення ефективності формування професійної культури майбутнього вчителя музики на заняттях з іноземної мови та в позанавчальній діяльності.

Тому метою статті є розкрити зміст поняття “професійна культура майбутнього музиканта-педагога” та шляхи формування креативності студентів.

Визначаючи теоретичні й методологічні засади зазначеної проблеми, доцільно спиратись на міцне підґрунтя в соціально-гуманітарній галузі знань, а саме: у загальній спрямованості сучасної гуманістики на утвердження пріоритету індивідуально-особистісних сенсожиттєвих орієнтацій. У філософсько-антропологічному осмисленні способів особистісного буття в контексті людської культури проблема формування професійної культури безпосередньо пов'язується з тенденцією нового розуміння феномена людини як самоцінної монади, що здатна до вільного цілепокладання, цілереалізації і несе індивідуальну відповідальність за характер саморуку в соціумі.

У наукових працях вітчизняних учених простежується тотожність понять “професійна культура” та “педагогічна культура”. Тому проблема формування професійної культури майбутнього вчителя розглядається ними як проблема формування педагогічної культури. І. Зязюн розглядає професійну культуру вчителя з позицій системного підходу як багаторівневе утворення високого ступеня організованості. На його думку, мікроструктура професіоналізму вчителя містить такі складові, як педагогічне мислення, педагогічні здібності, професійні знання та вміння, індивідуальні якості вчителя [1]. В. Зелюк, досліджуючи сутність і структуру педагогічної культури, стверджує, що існує більш широка категорія – “культура майбутнього вчителя”, яка поєднує у собі різні види особистісної культури, у тому числі й професійну [4, с. 36].

Педагогічна культура визначається дослідниками як інтегративна якість особистості вчителя, що проектує його загальну культуру в сферу професії, як “синтез високого професіоналізму і внутрішніх властивостей педагога, володіння методикою викладання і наявність культуротворчих здібностей” [3, с. 4].

Відповідність професії вчителя музики передбачає наявність музичних і педагогічних “генералізованих здібностей” (О. Рудницька), які є особистісними характеристиками. Це емоційне співпереживання та аналіз музики, асоціативне мислення, розвинений музичний слух, пам'ять, відчуття ритму; комунікабельність, спостережливість; емпатія, здатність впливати на учнів, захоплювати їх музично-творчою діяльністю; креативність і рефлексія [4, с. 58]. Комплекс зазначених здібностей, знань, умінь, навичок музиканта-педагога реалізується через його активну творчу позицію, бажання розкривати учням своє особистісне бачення мистецького твору, намагання активізувати музично-творчу діяльність дітей, створюючи атмосферу взаєморозуміння на основі діалогу та полілогу, відчувати внутрішній світ учнів та стимулювати їхнє творче самовираження.

Ми переконані, що формування професійної культури майбутніх музикантів-педагогів буде успішним, якщо здійснюватиметься на основі культурологічного підходу. Одразу зазначимо, що система культуровідповідної професійної підготовки студентів – це складний педагогічний процес, який має розглядатися як цілісна система взаємодії всіх її складників. Загальна концепція розробленої навчально-методичної системи ґрунтується на ідеях креативної педагогіки. Відповідно до цього образу креативно-інноваційна стратегія побудови культуровідповідної навчально-методичної системи, сутність якої полягає в перенесенні акценту з “наповнення” студентів знаннями на культурне самовдосконалення й саморозвиток загальнокультурних якостей, формування мотиваційної спрямованості на культуровідповідну професійну діяльність, готовності до сприйняття, використання і творення педагогічних інновацій. Креативно-інноваційна стратегія детермінує зміни в усіх компонентах культуровідповідної професійно-методичної підготовки майбутніх музикантів-педагогів.

Метою розробленої культуровідповідної навчально-методичної системи є розкриття й розвиток загальнокультурних, професійно-креативних якостей майбутніх музикантів-педагогів, активізація їхнього творчого потенціалу, підсилення впевненості у своїх творчих силах, здатності генерувати нестандартні ідеї та самостійно керувати процесом творчої методичної діяльності.

Змістову частину методичної системи складають науково-методичні знання, поняття про культуровідповідну музично-педагогічну творчість музиканта-педагога, її специфіку,

професійно сутнісні креативні якості музиканта-педагога; відомості про здобутки передового досвіду; власний досвід творчої діяльності. Розробці змісту передував аналіз чинних навчальних програм вищої школи, що засвідчив їх недостатню спрямованість на культуровідповідну підготовку музиканта-педагога, розвиток його професійно-креативних здібностей.

Важливою умовою створення, розвитку та функціонування будь-якої системи є визначення її принципів. Отже, основними принципами культуровідповідної професійної підготовки майбутніх музикантів-педагогів у координатах креативної освітньої системи є: цілеспрямованість, науковість, систематичність, послідовність, безперервність, єдність теоретичної й практичної підготовки, поєднання загально-педагогічної та фахової підготовки, гуманізація, індивідуалізація розвивального навчання, проблемності, пріоритетності творчих способів діяльності над репродуктивними, інноваційності та ін.

Функціонування моделі культуровідповідної навчально-методичної системи розвитку креативності майбутніх музикантів-педагогів можливе при забезпеченні певних умов: створення сприятливого культуровідповідного, креативного середовища; співтворчої суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студентів; діалогічності навчально-виховного процесу; пріоритетності творчих форм навчальної діяльності над репродуктивними; розв'язання творчих задач, моделювання культуровідповідної майбутньої музично-педагогічної діяльності.

Процес розвитку культуровідповідної професійної діяльності в координатах креативної освітньої парадигми у розробленій моделі включає три етапи: підготовчий, діяльнісний, узагальнюючий. Кожен з них відносно завершений відрізок навчально-виховного процесу, що має свої специфічні цілі й зміст. Логічна послідовність їх розташування забезпечує активність майбутнього музиканта-педагога у підвищенні свого загальнокультурного розвитку та сприяє забезпеченню формування культуровідповідності їх професійної підготовки від первинного ознайомлення із загальними культурологічними засадами до культуровідповідної музично-педагогічної компетенції.

Специфіка “професійної культури вчителя музики” виражається в її спрямованості на творення і утвердження цінностей музичної культури, розвиток особистісної музичної культури школяра, зростання її духовної свободи та культурного багатства.

Одночасно, будучи підсистемою більш об'ємних систем, вона включає всі сутнісні характеристики таких феноменів, як загальна культура, педагогічна культура, професійна культура, музична культура, культура особистості і т.д.

Таким чином, професійна культура вчителя музики, пофарбована загальнокультурними, загально-педагогічними і мистецтвознавчими аспектами, складається з наступних домінуючих компонентів:

- багатий духовний світ особистості вчителя, здатного вбирати в себе естетичний, пізнавальний і виховний вплив музичного мистецтва;
- любов і професійний інтерес до явищ музичного мистецтва на основі особистісно-ціннісних переконань;
- концептуально-цілісне бачення сутності, природи та закономірностей музичного мистецтва;
- творча захопленість музично-педагогічної професією;
- активна самоосвітня пізнавально-мистецька діяльність в області музично-педагогічної науки.

Основним висновком нашого дослідження є твердження про те, що розроблена система культуровідповідної професійної підготовки майбутніх музикантів-педагогів у координатах креативної освітньої парадигми сприятиме розвитку їхнього творчого потенціалу й формуванню готовності до культуровідповідної творчої музично-педагогічної діяльності. Професійна культура вчителя музики, будучи мірою багатогранного освоєння загальнокультурних, психологічних, комунікативних, естетичних, виконавських явищ музично-педагогічної дійсності, являє собою соціально-психологічне новоутворення, яке

відповідає за пізнання, ціннісне усвідомлення і творчу діяльність у світі музично-педагогічних цінностей.

Реалізація педагогом-музикантом духовних, культурологічних, морально-естетичних і художніх цінностей музичного мистецтва є головним показником високопрофесійної культури особистості, свідченням зростання її духовності та культурного багатства. Саме тому така робота є перспективним напрямом подальшого наукового пошуку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зязюн І.А. Культурологічні аспекти педагогічної творчості / І.А. Зязюн // Культура і освіта: проблеми, пошуки, творчі знахідки: зб. мат. / Вінницький пед. інститут – Вінниця, 1996. – С. 5–7.
2. Радул В.В. Педагогічна культура та соціальна зрілість вчителя: навчальний посібник / В.В. Радул. – Кіровоград, 2000. – 36 с.
3. Креативная педагогика и психология: учебн. пособие для вузов / А.В. Морозов, Д.В. Чернилевский. – М.: МГТА, 2001. – 301 с.
4. Шевченко О.М. Культурологічний підхід у професійній підготовці студентів музичних училищ: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.М. Шевченко. – К., 2011. – 250 с.

Шевченко О.М.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ В КООРДИНАТАХ КРЕАТИВНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПАРАДИГМЫ

В статье проведен анализ сущности профессиональной культуры будущего музыканта-педагога и рассмотрены ее основные доминирующие компоненты в процессе профессиональной подготовки студентов.

Ключевые слова: профессиональная культура, профессиональная подготовка, профессиональное поведение.

Shevchenko A.M.

PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE MUSIC TEACHER IN COORDINATES CREATIVE EDUCATIONAL PARADIGM

This article presents the analysis of the nature of professional culture of the teacher, musician, and considered its main components are dominant in the process of professional training of students.

Key words: professional culture, professional conduct, professional training of students.